

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
У двох частинах
Частина 2

(Суми, 19 травня 2017 року)

Суми
2017

ВОВЧЕНКО В.

(науковий керівник – к. і. н., доц. В. А. Нестеренко)

ІСТОРІЯ МОЄЇ РОДИНИ В ХХ СТОЛІТТІ*

Моя родина проживала на території сучасної Сумщини. Бабуся, Макаренко Любов Олексіївна 1954 року народження, жила в селі Михайленкове Кардашівської сільської ради Охтирського району Сумської області. Її батько, Катрич Олексій Миколайович 1926 року народження, працював начальником охорони в Буймерівському будинку відпочинку, мати, 1926 року народження, народилася в селі Червоне. Вона працювала завідуючою в дитячому садку (на Донбасі).

Моя бабуся, Катрич Любов Олексіївна, вийшла заміж за Макаренка Володимира Олександровича 1954 року народження. Освіту отримала в Київському коледжі зв'язку, спеціальність менеджер по підготовці кадрів. Її батьки також проживали в селі Михайленкове.

Її дід, Катрич Микола Іванович 1882 року народження, був царським офіцером, його дружина 1888 року народження, займалася господарством. Вона була з багатой родини та мала в придане скриню з гарними та дорогими речами, ця скриня збереглася до цих пір. В сім'ї прапрадіда було шестеро дітей: Олена, Катерина, Галя, Тетяна, Олексій, Дем'ян. Всі були трудолюбиві й старанні.

Період ХХ століття був надзвичайно важким для українців. У 1932-1933 рр. був голодомор. Про нього дізналися так: прийшли люди у формі й почали обшукувати все, вони забрали муку, квасолу, насіння. Вони не зважали на молитви й

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

прохання людей, все забирали. У мого прапрадіда, Макаренка Володимира Олександровича, на той час уже було шестеро дітей й город в пів гектара (коли жив пан Диманський, він працював в нього та заробив грошей, щоб придбати луг). Для того щоб сховати зерно, прапрадід зробив подвійну стінку й засипав його туди, а в низу видер дірочку та вставив трубочку, з якої набирали зерно. Як хату не перевіряли, все одно не знайшли. Для того, щоб вижити діти бігали до лісу, збирали кислиці, жолуді, в полі рвали щавель. Потім зібране носили продавати до міста Охтирка, яке знаходиться на відстані 5 км від села, на виторгувані копійки, щось купували з їжі. Допомогало те, що поруч протікає річка Ворскла, і тому люди ловили рибу. Прапрадід на початку голодомору зарівав теличку й сховав, з неї потім варили бульйони, це дуже допомогло на початку голодомору вижити.

Моя прапрабабуся в свою чергу розпоряджалась так, щоб всі були ситі в такій мірі, в якій було можливо. А коли вже настали надто скрутні часи, вона почала продавати нагороди (хрести) свого чоловіка (він був царським офіцером), а потім розпродувала своє придане – різні прикраси та плаття.

В селі Михайленкове були випадки канібалізму. Одна жінка з'їла свого сина, вона порубала його великими шматками й засунула в діжку. Сама жінка не приховувала цей факт, і коли друзі хлопця спитали де Андрій, вони просто сказала загляньте в діжку. Коли дорослі в селі дізналися про це, то жінка кудись раптово зникла, чи то її вбили, чи втекла – невідомо, а її хату повністю спалили. На тому місті більше ніхто й ніколи не будував, а зараз там зробили кар'єр, з якого беруть пісок.

В селі Михайленкове в 19 столітті жив пан Диманський, який посадив фруктовий сад, дубовий ліс, липову рощу. Люди користувалися цими благами, й це також допомагало їм вижити. Також допомагали природні умови цієї місцевості. Люди їли все, що було їстівне: ревішки, липове насіння, липове та

вишневе листя, осоку, очерет, рогіз, лободу, що ростуть на болоті. Шкурки від картоплі саджали, інколи щось виростало, якщо його ніхто не крав в ночі. Ті, хто зналися на травах, використовували ці знання й готували з найрізноманітніших трав страви (варили з коріння осоки кисіль, ліпили паляниці, збирали жолуді та насіння кінського щавлю, сушили та перетирали в муку, з якої робили ляпанці). Їли собак, котів, а також речі з шкіри (в чоботах відривали підошви, відварювали їх та їли). В лісі ловили диких кабанів та інших тварин.

Інша моя прапрабабуся жила зі своєї сім'єю (вона, її мати, батько та сестра жили в одній хаті) біля степу. Там було важче виживати. Вони ловили кротів у степу: брали лопату й кружку води з собою, знімали верхню землю з кротячих накидів, потім заливали воду в нори й чекали поки кроти вилізуть, ловили та вбивали їх, потім варили й їли. Ця прапрабабуся була знахаркою, вона знала всі рослини, знаходила дикий часник в ярах, варила з нього чай.

Потім прийшла війна. В селі Михайленкове люди дізналися про війну від голови сільської ради, бо саме він призивав хлопців до армії. Радіо в селі на той момент, ще не було. Одного дня, якимось в день над селом пролітало багато літаків, а дід Микола (царський офіцер, який був гарно обізнаний в військових справах) одразу здогадався, що почалася війна.

Німці наступали зі сторони Києва, їх привезли транспортом до гори, а через річку вони переправлялись на резинових човнах. Переправившись, вони йшли через село Михайлеве та село Гаймошенка Охтирського району, людей вони не стріляли, а просто проходили. За селом Гаймошенко була дорога на Полтаву і саме там велися бої.

Сім'ю моєї прапрабабусі німці вигнали з хати, а її примушували прати, прибирати, готувати їсти. Також вони в ночі не виходили з хати, а в сінях ходили в туалет, вранці

кликали господиню, щоб та прибирала. Інколи вона їх навіть сварила, а одного разу, щоб якось їй віддячити, один з німців подарував їй брусок мила. Хоча вона була молода, але її не чипали, її син крав галети (печиво) у німців, мати дуже сварила його. Молодих дівчат селяни ховали в землянках. Німці примушували чоловіків до роботи.

В село приходили партизани, які доносили звістки, а також дізнавалися про події з фронту від поранених бійців, які потрапляли в село.

Моя прапрабабуся, жила в степовій місцевості в хаті на горі та мала молодшу сестру. Коли почалась війна, туди приїхало дуже багато німців. Загарбники почали забирати молодих дівчат до Німеччини. Їхня мати, щоб вберегти, наказала їм сховатися в скирті соломи: дівчата залізли по драбині на верх (мати прибрала потім драбину) взявши харчів. Там вони вирили яму в скриті та переховувалися. Коли німці прийшли, уже маючи інформацію, щодо проживання двох молодих в цій хаті, не знайшовши їх, почали допитувати матір. Вона німцям сказала, що дівчата поїхали, її забрали й три дні допитували, били, мучили. Лише десь на третій чи четвертий день вона повернулася додому вся в синцях й одразу ж кинулася до своїх дочок. Вони були живі й здорові. Мати зазнала великих мук, але дівчата залишилися вдома, більше їх німці не займали.

Німці на протязі всієї війни стояли в садку неподалік від хати, там було повно техніки. Сталося так, що однієї ночі в двері хтось постукав. Мій прапрадід (був уже старенький і тому його не забрали до армії) відкрив двері, а на порозі стояли розвідники - три чоловіки. Вся родина була в шоці, адже навколо було повно німців. Вони впустили їх до хати, прапрабабуся нагодувала, а дід розповів скільки там зброї та надав координати. Хлопці подякувавши побігли, але перед тим порадили їм сховатися. Згодом розпочався наступ Червоної армії, німці почали відступати. Військові Червоної армії, коли

побачили цілий будинок були здивовані, адже давали орієнтир саме на їхню хату (як стрілятимете по тій хаті, то поб'єте всіх німців). Але хату не зачепили й вона стояла ще довго.

Після відступу німців, залишилася розбита машина з бочками, в яких була їжа (бочка меду, риби і тому подібне). Розвідники, які давали орієнтир для військ на цю хату, вирішили допомогти родині - викопали ями, в які сховали бочки з харчами і пішли далі. Прапрадід із щедрої душі набрав їжі й поніс в село друзям, родичам. Це мало негативні наслідки: люди почали слідкувати, намагалися з'ясувати звідки ті харчі взяли. А згодом прийшли бандити, нікого не вбили, але забрали всі речі, які були в хаті. Моя прабабуся дуже плакала, бо хотіли забрати її улюблений платок. Один з нападників був добре знайомий з ними, і побачивши дійство, наказав віддати платок. Ввечері прийшов цей же чоловік й порадив переїхати, бо люди в ночі хочуть спалити їхню хату. Голова родини застріг коня й вся сім'я переїхала. Вночі палав будинок. Нова хата слугувала їм ще довго.

В селі Михайленкове жив дід Ніколай (був царським офіцером, але віком був старий й не пішов воювати). Він був напругу зв'язаний з партизанами. Одного разу його хотіли розстріляти, напевно щось дізналися про нього. Його повели на розстріл та хтось з німців прийшов й зупинив. Напевно солдат сказав, що дід не винен й того відпустили.

Тітка моєї бабусі Галина, яка народилася 1921 року, була одружена з Іваном, який був розвідником. Він мав свій загін, яким командував, дійшов до Німеччини. Іван - бадьорий та бідовий, отримав багато нагород.

Моя бабуся, Катрич Любов Олексіївна, вийшла заміж за Володимир Олександрович Макаренко. Його батько був полковником та служив в льотних військах під час Другої світової війни техніком (ремонтуював літаки). В період коли німецька армія вже відступала з українських земель, базу з

літаками перенесли на інше місце. Але коли військові збиралися, виявилось, що місць не вистало для техніків. Тому вони вирішили створити «корзину» для перевезення, яку прикріпили до шасі літака за допомогою вірьовок та тросів. Літак ледве злетів. Всі залишилися живими. Олександр повернувся з війни з орденами. А згодом з'явився син (Володимир Олександрович Макаренко).

В період війни Олександр покохав лікаря, а після війни, маючи сина, все таки поїхав до Москви до коханої. Душа рвалася додому, і повернувшись на Україну він більше її не залишив, згодом з'явився й другий син (Макаренко Анатолій Олександрович). В 58 років Олександр Макаренко помер, а його жінка вдруге вийшла заміж за полковника армії - Володька Дмитрія Миколайовича. Він був вдівцем, його перша жінка була вчителькою, своїх дітей не мав. Дмитро командував батальйоном розвідників у Білорусії, брав у полон німців. Зі своїм батальйоном дійшов до Чехословаччини.

Коли оголосили, що війна закінчилася Дмитро зі своїм батальйоном перебував у Чехословаччині, їм треба було повертатися назад й на шляху їхньому трапився замок. В ньому жила одна заможна родина. В приміщенні було багато коштовних речей: дорогі скатерті, розкішний посуд. Дмитро дозволив брати все, що його підлеглі забажають, але заборонив займати мешканців замку. Хлопці десь знайшли машину, в яку завантажили різноманітне добро, дехто брав стільці, хтось статуетки. Молода дівчина, яка мешкала в замку, в знак того, що Дмитро заборонив вчинити розгром, подарувала набір фужерів.

Дядько моєї бабусі Василь, чоловік іншої тітки, був на фронті та повернувся інвалідом, шкандибав.

Коли оголосили про закінчення війни люди в селі дуже раділи, обіймалися, цілувалися, бігали й кричали від радості. Всі подіставали, що мали й пили, гуляли, плакали. Жінки чекали своїх синів, чоловіків, братів з війни. Багато кому прийшов лист

зі звісткою про смерть. В сільському клубі села Михайленкове зробили стенд загиблих, які не повернулися з фронту.

Після війни люди жили бідно, їсти майже не було, адже німці повирізали всю худобу, особливо полюбляли курятину. В 1946-1947 роках люди голодували. Жінки, дівчата, через те, що не було великої рогатої худоби, орали на полях, тягали плуги, сіяли. Багато загинуло на полях через міни, які залишилися після війни.

Багато жінок працювали на швейній, взуттєвій фабриці в Охтирці. Моя бабуся, Макаренко Любов Олексіївна, пропрацювала 18 років.

На заводі промзв'язку працювало багато людей. В період війни його перевезли за Урал і він випускав воєнну техніку. Після війни директором був Гафанович Семен Петрович. Він перевіз все назад, всі станки. Дисципліна була на заводі залізна, працювали в три зміни, багато було героїв праці.

На місці сучасного заповідника «Михайлівська цілина» раніше було поле, саме там стояли танки, були окопи, велися бої. Люди говорять, що в цьому лісі було закопано танки.

Головною метою людей було підняти своїх дітей. Мама й тато моєї бабусі працювали на Дніпрогесі. Їм дали 3-кімнатну квартиру. Але через те, що вдома були скрутні часи, після закінчення війни, вони повернулися в село Михайленкове та привезли з собою певну суму грошей, допомагали своїм батькам та дітям.

Моя родина в період ХХ століття пережила багато страждань, але через те, що всі були дружні та працьовиті їм вдалося вижити.